

Ekonomická literatura

„OPUS MAGNUM“ PROFESORA SOJKY

Jitka Koderová, VŠE v Praze

Milan Sojka. Dějiny ekonomických teorií

Praha : Havlíček Brain Team, 2010. 541 stran. ISBN 978-80-87109-21-2.

Na konci uplynulého roku, krátce před Vánoci, se na knižním trhu objevila publikace Milana Sojky *Dějiny ekonomických teorií*. Autorovo „opus magnum“ a bohužel i „opus posthumus“ (zemřel 17. května 2009) je výsledkem jeho celoživotního bádání v oblasti dějin ekonomických teorií, které byly hlavní, i když nikoliv jedinou, oblastí jeho zájmu. Seznam jeho stěžejních publikovaných prací za léta 1984–2007 (s. 540–541) a slova uznání jeho kolegů a přátel v části nazvané *Pocita Milana Sojkovi* (s. 499–539) však svědčí o tom, že autor tohoto rozsáhlého díla netrávil celý svůj život pouze nad knihami známých i méně známých ekonomů a filosofů. O to obdivuhodnější je jeho dílo. Otázka, jakou podobu by tato publikace měla, kdyby se splnil autorův sen a on by mohl v malém domku s velkou knihovnou v klidu sedět a pracovat, zůstane navždy nezodpovězena. Je velkým štěstím, že Milan Sojka dokázal ke své nemoci přistoupit tak, že jí nedovolil, aby mu síly odčerpávala, ale naopak je dokázal zmobilizovat. Bojovali oba. Nemoc sice zvítězila, ale dílo zůstalo.

Ať již sám vedl autorský kolektiv (srv. např. Sojka, M. a kol. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: VŠE 1991, či *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Karolinum 2000), nebo se podílel na vydání publikací pod vedením jiných autorů (srv. např. Petráček, J. a kol.

Dějiny ekonomických teorií. Praha: SNTL 1988, či Holman R. a kol.: *Dějiny ekonomických učení*. Praha: C. H. Beck 1999, 2. vydání 2002), prakticky až do své smrti nevydal – s výjimkou encyklopedie *Kdo byl kdo* (*Kdo byl kdo, světoví a čeští ekonomové*. Praha: Libri 2002) – souhrnnou samostatnou práci k této problematice. Nároky na šíři záběru díla tohoto typu je zpravidla předurčují – až na určité výjimky – ke kolektivnímu zpracování. K těmto výjimkám – v naší odborné literatuře jako ojedinělá – se zařadila právě Sojkova publikace *Dějiny ekonomických teorií*.

Kniha je velice hutná a teoreticky náročná, a to tím spíše, že na rozdíl od převažujícího přístupu, který bývá nezřídka založen pouze na historických aspektech a na prosté charakteristice vývoje jednotlivých teorií, vede zvolená forma výkladu k tomu, aby čtenáři umožnila pochopit soudobé teoretické a praktické přístupy k hospodářskému dění. Důraz je kladen zejména na časovou linii vývoje těch teoretických koncepcí, které nejvíce poznamenaly úroveň našeho současného ekonomického poznání či realizaci praktické hospodářské politiky. Opomíjeny však nejsou ani alternativní teorie, které zpravidla nebývají součástí výkladu v rámci tradičních publikací.

Ve dvaceti kapitolách na více než 460 stranách je zachycen vývoj ekonomických názorů od starověkého a středověkého ekonomického myšlení až po současnost. Dílo je uspořádáno systematicky; jednotlivé kapitoly mají podobnou strukturu. V jejich úvodu se autor zabývá okolnostmi vzniku daného směru či proudu, jeho návazností (ať již pozitivní či negativní) na bezprostředně předcházející či některé další z předchozích směrů, resp. kritikou jejich metodologického přístupu či teoretických koncepcí. Dále pak věnuje pozornost hlavním myšlenkám, kterými daný směr přispěl k dalšímu rozvoji ekonomické vědy či kterými případně ovlivnil hospodářské dění, a jeho odkazu, který je dále rozvíjen jeho následovníky či naopak kritizován z pozic jeho odpůrců. Poté následuje stručná charakteristika života, díla a učení nejvýznamnějších představitelů daného směru s důrazem na jejich přínos k jeho zformování či k jeho dalšímu rozvíjení. Životopisná data jsou přitom omezena jen na nezbytné údaje a jsou vyčleněna do zvláštních rámečků tak, aby nenarušovala plynulost textu a čtenář se k nim pak mohl zpětně vrátit. Do textu jsou vkládány i odkazy na vybrané autory, kteří se právě vykládaným směrem také zabývají a v jejichž díle se může čtenář seznámit s dalšími podrobnostmi.

U antických filosofů a středověkých scholastiků (1. kapitola) akcentuje autor jejich etický přístup k ekonomickým jevům a procesům a připomíná, že jim nešlo o vysvětlení toho, jak hospodářství funguje, ale o poskytování normativních doporučení, jak by se měli lidé morálně chovat při řešení hospodářských problémů. Zvláštní pozornost si zde zaslouží podkapitola 1.3.2 věnovaná pozdním scholastikům působícím v 16. století v rámci salamanské školy ve Španělsku, kteří formulovali jednu z prvních verzí kvantitativní teorie peněz a jejichž myšlenky silně ovlivňovaly ekonomické myšlení rozvíjené v Portugalsku a na Lovaňské univerzitě. Charakteristika merkantilismu je doplněna

o výklad jeho modifikované verze v podobě kamerálních věd.

V rámci výkladu formativního období klasické politické ekonomie (2. kapitola) je zdůrazněna především koncepce přirozeného řádu francouzských fyziokratů a další rozvinutí Lockovy koncepce kvantitativní teorie peněz D. Humem. Vedle tradičně zmiňovaných autorů se zde můžeme setkat i s významnými italskými ekonomy 19. století, především pak s předchůdcem hédonismu a teorie mezního užítu F. Gallianim a s hlavním představitelem tzv. milánské školy C. Beccariou, za jehož hlavní přínos je považován nástin teorie dělby práce a rostoucích výnosů v průmyslové výrobě. Právě zde již narážíme na moment, který je pro Sojku příznačný a který nás bude provázet v rámci celé publikace, a to na mimořádnou znalost italského ekonomického myšlení, spojenou s jeho znalostí italštiny.

Ve třetí kapitole zaměřené na učení klasické politické ekonomie věnuje M. Sojka značnou pozornost učení A. Smitha, v němž se podle něj střetávají dvě linie: makroekonomický pohled spojený s teorií přebytku, který je obsažen ve výkladu hospodářského růstu, dělby práce, akumulace kapitálu apod., a mikroekonomický pohled spojený s hypotézou o neviditelné ruce trhu, který je podle něj možno interpretovat jako zárodek individualistické konkurenční rovnováhy. Vedle toho zmiňuje ještě podle Screpantiho a Zamagniho (Screpanti, E., Zamagni, S. *An Outline of the History of Economic Thought*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005) „po 200 let přehlíženou“ institucionální komponentu, k níž se současní ekonomové vracejí v souvislosti s rozvíjením institucionálních směrů. Domnívám se, že je třeba souhlasit s jeho závěrem, že: „Smithovo dílo je mnohem bohatší a komplexnější, než vyplývá z převažujících interpretací v ekonomické literatuře“ (s. 68). A ráda dodávám, že se Sojkovi daří o tom čtenáře přesvědčit. Stejně rozsáhlá pasáž věnovaná D. Ricardovi, v jejímž rámci

je zmiňován i spor mezi bankovní a měnovou školou, je zakončena zmínkou o Ricardově škole a o „levém ricardovství“. Odvozování koncepce přirozeného práva dělníků na celý produkt práce z Ricardovy pracovní teorie hodnoty považuje M. Sojka za „příliš zjednodušenou interpretaci vztahu socialistických myšlenek a pracovní teorie hodnoty“ (s. 78). Poměrně značnou pozornost věnuje i Sayovu zákonu trhů, který podle něj „patří k významným omylům ekonomické teorie“ (s. 80).

Východiskem 4. kapitoly nazvané Socialistické ekonomické myšlení a marxistická politická ekonomie je výklad utopického socialismu. Následuje výklad počátků rozvíjení marxistické politické ekonomie v díle Karla Marxe s důrazem na jeho teorii hodnoty a nadhodnoty, teorii reprodukce a teorii krizí a s připomenutím transformačního problému, který je dodnes předmětem zájmu marxisticky orientovaných ekonomů a jejich snah o nalezení přesvědčivého řešení. Dále je zmíněno rozštěpení marxismu na reformní a „revoluční“ větve a při té příležitosti i reformní myšlení v Polsku (varšavská škola), Maďarsku (J. Kornai), Jugoslávii (B. Horvat) a Československu (O. Šik). Připomenuty jsou i teoretické diskuse mezi marxistickými ekonomy v západních zemích, jakož i pokusy o syntézu Marxovy a Keynesovy ekonomické teorie.

Německá historická škola (5. kapitola) patří k tématům s nejmenším stránkovým rozsahem; autor zde však nezůstává čtenáři nic dlužen. Při zdůraznění návaznosti na kameeralistiku a při zachování obvyklého členění výkladu na předchůdce a starší a mladší historickou školu podává sice stručný, ale hutný a výstižný výklad základních charakteristických rysů učení školy i specifík v přístupu a vkladu jejích nejvýznamnějších příslušníků. Odmítá poměrně časté opomíjení jejího přínosu pro další vývoj ekonomického učení a charakterizuje ji jako jednoho „z důležitých předchůdců institucionální ekonomie“, přičemž první spor o metodu povyšuje na nej-

významnější metodologický spor v dějinách ekonomie (s. 127).

Následující – rozsahem ještě skromnější – 6. kapitola je věnována marginalistické revoluci a v jejím rámci předchůdcům neoklasické ekonomie. Sám pojem marginalistická revoluce však M. Sojka považuje za „do značné míry mýtus“ (s. 128) s tím, že cesta vedoucí k subjektivnímu výkladu ceny byla poměrně dlouhá. Její počátky spojuje s neapolskou školou, především s již zmíněným F. Gallianim, který podle jeho názoru již „v podstatě definoval mezní užitek“. Přitom se – podobně jako v řadě dalších kapitol – odvolává na Roncagliu (Roncaglia, A. *The Wealth of Ideas. A History of Economic Thought*. Cambridge: Cambridge University Press 2005), což svědčí o značné názorové blízkosti obou autorů.

Neoklasické ekonomii (7. kapitola) je věnován prostor odpovídající jejímu postavení jako základu soudobého hlavního proudu ekonomické teorie. Vedle výkladu učení jednotlivých škol (cambridgeská, lausannská) a jejich vůdčích osobností je zde obsažen i výklad teorie nedokonalé konkurence, přínosu amerických ekonomů a švédských marginalistů (zde s důrazem na význam K. Wicksella pro rozvoj švédské ekonomické teorie na jedné straně a pro vývoj Keynesovy teorie efektivní poptávky na straně druhé). K lausannské škole řadí v souvislosti s jeho podílem na rozpracování indifferenční analýzy a jejích dalších teoretických koncepcí i J. R. Hickse a následně i autory, kteří se podíleli na rozpracování teorie celkové rovnováhy po 2. světové válce. Jde o jednu z mála kapitol, kde se čtenář setkává (ovšem v minimální možné míře) s rovnicemi a grafy, což svědčí o autorově příslovečné skepsi vůči možnosti formalizovat ekonomické vztahy a procesy a predikovat jejich vývoj.

Do jisté míry může překvapit poměrně značný rozsah 8. kapitoly věnované rakouské a neorakouské škole. Je dán bezesporu uznáním jejího vlivu na české ekonomické myš-

lení v meziválečném období a na formování české transformační strategie na přelomu 80. a 90. let, která byla silně ovlivněna zejména jejím liberalismem a myšlenkami F. A. Hayeka, byť podle Sojky „velmi zjednodušeně a deformovaně“ interpretovanými. (s. 193) Svou úlohu zde možná shrává (ač explicitně nedeklarovaná) i jistá příbuznost některých názorů Rakušanů (vztah k aplikaci matematických metod, úvahy vedené v historickém čase apod.) s postkeynesovsky orientovanými ekonomy, k nimž měl M. Sojka velice blízko.

Samostatná (9.) kapitola je věnována J. A. Schumpeterovi, který bývá nezřídka řazen mezi příslušníky rakouské školy. I když autor souhlasí s tím, že Schumpeter navazoval na její tradice, připomíná jeho obdiv (i přes kritické výhrady k jejímu statickému charakteru) k Walrasově teorii celkové rovnováhy a zejména pak jeho velmi liberální postoj k metodologii ekonomické vědy, což je neslučitelné s postojem rakouských ekonomů k této problematice. S odvoláním na Roncagliu pak zdůrazňuje, že Schumpeterovi šlo o „formulování teorií a formalizovaných modelů jako nástrojů, které umožňují orientovat se v realitě“ (s. 196). Vysoce oceňuje jeho dynamický pohled na ekonomické dění spojený s inovačními vlnami, na jehož základě Schumpeter buduje svou teorii hospodářského cyklu spojenou s teorií endogenní povahy peněz a posléze i svou vývojovou teorii vyúsťující do teorie „samolikvidace kapitalismu“, kterou považuje za výsledek jeho úspěšného vývoje a přeměny v bohatou společnost.

Některé čtenáře může překvapit, že prakticky stejný rozsah jako kapitola věnovaná neoklasické ekonomii má i 10. kapitola pojednávající o institucionalismu, který se zrodil v USA jako kritická reakce na „téměř naprosté ignorování úlohy institucí v neoklasické ekonomii“ (s. 205). Autor zde zdůrazňuje jeho zdánlivě paradoxní návaznost na učení německé historické školy, a to i přes odmítnutí popisné historické metody. Obecná charakteristika učení směru je provázena zdů-

razněním odlišností mezi jeho sociálně psychologickým (Veblen) a právním (Commons) zaměřením s poznámkou, že jde o značně heterogenní směr, který se stal základem americké verze státu blahobytu a kolektivního vyjednávání, jakož i reformem, které byly součástí New Dealu. Ze současných představitelů směru je věnována pozornost J. K. Galbraithovi, G. K. Myrdalovi a G. M. Hodgsonovi.

S ordoliberalismem, který bývá v anglické a americké literatuře, věnované dějinám ekonomických teorií, velice často opomíjen, seznamuje čtenáře 11. kapitola. Jeho kořeny spojuje autor vedle Freiburské školy ekonomie a práva také s W. Röpckem a A. Müller-Armackem, otcem koncepce sociálního tržního hospodářství, jejímž hlavním realizátorem v hospodářské a sociální politice Spolkové republiky Německo po 2. světové válce se stal L. Erhard. Jako bezprostřední reakce na Velkou depresi se ordoliberalismus zařadil mezi neoliberální teorie 20. století. M. Sojka pak považuje za oprávněné i jeho zařazení „mezi významné směry institucionální ekonomie“ a považuje ho za „předchůdce konstituční ekonomie“ (s. 232), kterou zařadil do závěrečné kapitoly své práce.

I přes to, že je z publikace patrná autorova snaha o objektivní – byť někdy kriticky zabarvený – výklad jednotlivých směrů a škol, rozsah (a nejen rozsah) kapitol 10–12 (Teoretický odkaz J. M. Keynesa, Neokeynesovská makroekonomie, Postkeynesovská ekonomie) jasně prozrazuje jeho blízký vztah ke Keynesovu učení a zejména pak k postkeynesovské ekonomii. (Zde se zdá být na místě malá odbočka. Jako již nejednou v minulosti M. Sojka v této souvislosti připomíná nevhodnost v češtině často používaného pojmu keynesiánství (a jeho odvozenin) jako „hybridu z anglického Keynesian doplněním přípony -ství“ (s. 265). Za jediný další česky správně odvozený termín vedle jím používaného keynesovství a jeho odvozenin považuje ještě pojem keynesismus, který se však příliš nevžil.) Výklad

Keynese se v podstatě neliší od jeho výkladu v dalších českých publikacích věnovaných ekonomické historiografii, které se postupně staly Sojkovou doménou. Do určité míry nově je zde s odvolávkami (především na B. Moora) připomenuto, že „stále větší množství postkeynesovských ekonomů se v současnosti staví k původní Keynesově peněžní teorii kriticky“ (s. 261).

Tradiční charakter má i výklad neokeynesovské makroekonomie vycházející z hlavních sporů okolo Keynesovy teorie a postupující přes její dynamizaci, nástin Hicksovy interpretace a velkou neoklasickou syntézu až ke krizi neokeynesovství v 70. letech 20. století, doplněný – opět v nezbytně nutné míře – rovnicemi a grafy. Závěrečná podkapitola je věnována novému keynesovství J. E. Meadea a jeho výkladu stagflace, který je spojen s uznáním skutečnosti, že se o její vznik v 70. letech vedle monopolní struktury rozvinutých tržních ekonomik do značné míry zasloužila i neokeynesovská stimulace agregátní poptávky zaměřená na dosahování plné zaměstnanosti. V souvislosti s tím nová Meadeova strategie spočívala ve větší míře na volnou hru tržních sil a usilovala o vytvoření takového systému tržní regulace, který by ji dokázal vhodným způsobem respektovat.

Následující kapitola představuje vrchol Sojkových prací věnovaných postkeynesovské ekonomii. Jejím východiskem je vedle obecné charakteristiky tohoto směru také výklad učení italsko-cambridgeské školy, která sehrála rozhodující úlohu při jeho formování. Vedle návaznosti na Keynesa a na jeho kritiku neoklasické ekonomie je zde zdůrazněn i vliv Michala Kaleckeho a snahy o vybudování vlastní teorie cen, rozdělování a růstu včetně Kaldorova přínosu k rozvoji postkeynesovské peněžní teorie založené na endogenní nabídce peněz. Ta se stala hlavním předmětem zájmu americké větve a jejích hlavních představitelů S. Weintrauba (je zde zahrnut také jeho příspěvek k rozvoji postkeynesovské teorie ceny a inflace),

P. Davidsona a H. Minskyho. Skutečnost, že se postkeynesovci začali zhruba od poloviny 80. let výrazně orientovat především na problematiku teorie peněz, vedla k odlišné diferenciaci uvnitř tohoto směru, a to na základě přístupu k endogenitě peněžní nabídky. Pojednání o teorii absolutní a relativní endogenity peněz, o jejím strukturálně institucionálním pojetí a o teorii peněžního oběhu je předmětem předposlední podkapitoly, po níž následuje výklad doporučení postkeynesovců pro hospodářskou politiku, s jejichž realizací spojují do značné míry, i když zatím bezúspěšně, své ambice.

Sojkovo úsilí o co nejširší postižení bohatého a rozmanitého světa ekonomické teorie vyúsťuje do snahy o zařazení co nejširšího souboru jednotlivých směrů a škol, včetně těch, které stojí mimo současný hlavní proud. V souvislosti s tím se v publikaci setkáváme i s v historiografické literatuře nepříliš často zmiňovanou neoricardovskou ekonomikou, která se zhruba od poloviny 60. let snaží o vytvoření kritické alternativy k učení hlavního proudu, a to navázáním na teoretické přístupy klasické politické ekonomie. Pro své – byť poměrně značně volné – spojení s některými obecnými charakteristickými rysy postkeynesovské ekonomie bývají příslušníci tohoto proudu chápáni spíše jako jeden z postkeynesovských myšlenkových proudů než jako samostatný směr. Proti tomu-to zařazení však Sojka uvádí řadu argumentů, které svědčí o jeho zevrubné znalosti neoricardovství, která – vzhledem k jeho zájmu o italské ekonomické myšlení – nemůže překvapit. Mezi jeho hlavní představitele totiž vedle zakladatele P. Sraffy patří také další významní italští ekonomové L. L. Pasinetti a P. S. Labini.

Stranou nemohl M. Sojka ponechat ani pronikání strukturalismu do ekonomie, které mělo podobu metody umožňující agregátní analýzu, která analogicky jako v případě Keynesovy a postkeynesovské teorie či institucionalismu nevyžaduje vyvození

makroekonomických struktur z chování jednotlivce. Jeho nejvýznamnějším reprezentantem – francouzským sociologickým směrem označovaným také jako francouzský ekonomický strukturalismus – se zabývá 16. kapitola. I přes shodné metodologické východisko se však jednotliví stoupenci ve svých teoretických koncepcích někdy i dosti značně odlišovali. Sojka věnuje pozornost především dvěma z nich: F. Perrouxovi a R. Prebischovi, který na Perrouxe navázal v řadě aspektů. Připomenuta jsou i dvě témata, která vzbudila největší zájem: teorie rozdělování a státní dirigismus, který povýšil stát na subjekt, jenž může a měl by uvádět do souladu zájmy jednotlivých sociálních skupin.

I přes to, že M. Sojka věnoval svého času M. Friedmanovi samostatnou publikaci (Milton Friedman. Svět Liberální ekonomie. Praha: EPOCH 1996), vymezil mu ve svých dějinách podstatně menší prostor. Aniž by opomenul některou z důležitých charakteristik jeho učení, včlenil výklad jeho přínosu k rozvoji ekonomické vědy do širší kapitoly zaměřené na neoklasickou renesanci po 2. světové válce (17. kapitola). Od pojednání o oživení neoklasické ekonomie přechází přes Patinkinův pokus o překonání neoklasické dichotomie ke stručné charakteristice učení chicagské školy, kterou důsledně rozlišuje na „starou“ a „novou“ s tím, že se odvolává na Patinkinův závěr, že návaznost mezi nimi je spíše „Friedmanovým mýtem“ (s. 370). V jejím rámci zdůrazňuje přínos G. Stiglera a G. S. Beckera. Učení M. Friedmana je charakterizováno v rámci podkapitoly 17.4 věnované monetarismu, a to spolu s učením K. Brunnera a A. H. Metzlera, jimž je připisována reinterpretace monetaristické teorie na bázi teorie celkové rovnováhy. Relativně malý rozsah věnovaný monetarismu je důsledkem Sojkova závěru, že monetarismus přestal být „vlivným směrem“, i když některé jeho teoretické koncepce „byly přejaty ekonomikou hlavního proudu a jsou dokonce součástí jejího učebnicového výkladu“ (s. 375).

Připouští i pozůstatky jeho vlivu na měnovou politiku ve vyspělých tržních ekonomikách, a to i přes to, že se již upustilo od orientace na cílování peněžní zásoby.

Výklad učení na monetarismus navazující nové klasické makroekonomie je předmětem 18. kapitoly. I když autor považuje termín nová klasická makroekonomie za „značně nadsazený“ (s. 391), zdá se mu vhodnější než další pro něj používaná označení (škola racionálních očekávání, monetarismus II či neomonetarismus). Jako východisko výkladu mu posloužila hypotéza racionálních očekávání, jejíž silná verze se stala jedním ze základních stavebních kamenů nové klasické makroekonomie, a to v obou jejích variantách (I a II). Novou klasickou makroekonomií II označovanou též jako teorie reálného hospodářského cyklu považuje Sojka za produkt postupného selhávání důvěry v Lucasovskou teorii hospodářského cyklu rozvíjenou v rámci nové klasické makroekonomie I, k němuž došlo pod vlivem vývoje hospodářské reality ve vyspělých tržních ekonomikách v průběhu druhé poloviny 80. let 20. století. Právě v pojetí hospodářského cyklu, který není v nové klasické makroekonomii II spojován se šoky vytvářenými opatřeními hospodářské politiky, ale se šoky, které mají reálnou povahu (změny technologií, inovace apod.), spočívá podle Sojky základní odlišnost mezi oběma verzemi. I přes značné kritické výhrady připouští jejich význam pro vytváření nekonzervativních sociálně ekonomických koncepcí nové pravice, ovšem s připomenutím, že „jejich argumentaci oslabuje nestabilita finančních trhů“, kterou „nejdou schopny přesvědčivě vysvětlit, natož pak formulovat účinná opatření, která by mohla finanční trhy stabilizovat“ (s. 406).

19. kapitola (vedle kapitoly věnované postkeynesovské ekonomii jde o vůbec nejrozsáhlejší kapitolu celého díla) se opět neobejde bez matematického a grafického aparátu. V naší odborné literatuře představuje dosud nejpodrobnější a současně také

nejkomplexnější výklad silně heterogenního směru označovaného jako nová keynesovská ekonomie, který se začal formovat ve druhé polovině 20. století jako reakce na nástup nekonzervativních směrů, zejména monetarismu a nové klasické makroekonomie. Sojka ho vymezuje orientací na heterogenní povahu práce, neúplné a nedokonale konkurenční trhy a asymetrické informace, kterým jsou na makroekonomické úrovni připisována koordinační selhání a makroekonomické externality. Za jednotlící prvek považuje snahu o „teoretické zdůvodnění nepružností cen a mezd“ a o vytvoření „přesvědčivých mikroekonomických základů makroekonomické teorie“ (s. 409). Spíše než na výklad jednotlivých sem zařazovaných programů se však zaměřuje na jimi zkoumané problémové okruhy, jako jsou nominální a reálné nepružnosti a teorie efektivnostních mezd. Dílčí závěry jsou pak přímo v textu připisovány jednotlivým autorům, čímž vzniká jedinečný přehled svědčící o autorově až neuvěřitelné sečtělosti a mistrovství, pokud jde o uspořádání a zpracování získaných informací, jakož i o schopnosti podat jejich přehledný a ucelený výklad. Do samostatné podkapitoly je zařazena teorie hospodářského cyklu a tzv. nový konsensus v teorii peněz a v monetární politice, který se stal teoretickým východiskem cílování inflace.

V rámci závěrečné (20.) kapitoly nazvané Nové institucionální směry v ekonomii si autor z celé plejády směrů či oblastí analýzy doplňujících neoklasickou ekonomii hlavního proudu o institucionální dimenzi vybral pouze dvě z nich – novou institucionální ekonomii a konstituční ekonomii. Připustil sice, že by se sem dala zařadit poměrně populární koncepce označovaná jako právo a ekonomie, své odmítnutí však zdůvodnil její „metodologicky značně heterogenní povahou“ (s. 449). Při charakteristice nové institucionální ekonomie označované také jako teorie (škola) vlastnických práv či ekonomie transakčních nákladů zdůrazňuje především její

základní východisko – metodologický individualismus, který je zde aplikován s důrazem na úlohu institucí chápaných důsledně jako pravidla chování. Připomíná však, že výklad vývoje těchto institucí není u všech jejích stoupenců jednotný a v pojetí některých z nich (např. D. Northe) se může měnit. Podstatně menší prostor věnuje konstituční politické ekonomii, která původně vznikla z teorie veřejné volby a rozvíjí se na pomezí ekonomie, ústavního práva, sociologie a politologie. Na rozdíl od neoklasické ekonomie, kde se subjekty rozhodují a konají v podmínkách předem stanovených pravidel, jde v konstituční politické ekonomii o zkoumání změn těchto pravidel a o jejich důsledky pro fungování tržních ekonomik.

Šíře Sojkova záběru svědčí o tom, že jde o zcela mimořádné dílo. Proto může čtenáře překvapit, že jeho knižní vydání má spíše učebnicový charakter. To je zřejmě spojeno s nikoli nereálnou představou nakladatele o tom, že se publikace stane studijní literaturou pro náročnější kurzy dějin ekonomických teorií či jiné podobně zaměřené kurzy na některých vysokých školách.

V celém díle je patrná autorova snaha ukázat, čím jsou dějiny ekonomických teorií přínosné pro současný vývoj ekonomické teorie i pro hospodářskou praxi a čím mohou být přínosné při hledání odpovědí na otázky, které před nás klade hospodářská realita, a východisek pro řešení aktuálních problémů.

Je nepochybné, že publikace najde mnoho čtenářů s podobnými názory, které doslova nadchne. Najdou se ale zcela jistě i čtenáři, kteří nemusí být spokojeni s charakteristikou jednotlivých směrů a teoretických koncepcí v té podobě a rozsahu, v jaké je viděl a podal autor publikace. V obou případech však bude určitě platit, že se M. Sojkovi podaří vzbudit čtenářův hlubší zájem o danou problematiku, přinutit ho k zamyšlení nad vyvstalými otázkami či ho přivést k dalšímu studiu, bez něž je hlubší pochopení vykláda-

né problematiky prakticky nemožné. Všichni se ale zcela určitě shodneme v názoru, že je velká škoda, že se M. Sojkovi nesplnil jeho velký sen – napsat analogickou práci o vývoji metodologie ekonomické vědy.

Ať již se tedy vydáme cestou přejímání autorových myšlenek, hodnotících soudů a znalostí, které publikace nabízí, či půjdeme cestou dalšího studia na jejím základě získa-

ných vědomostí, nebo budeme polemizovat s interpretovanými názory resp. s formou či rozsahem jejich interpretace, bude to znamenat ocenění autora přínosu nejen pro čtenáře, ale i pro další vývoj české ekonomické historiografie či ekonomické teorie jako takové. A tak mi nezbyvá než popřát knize šťastnou cestu za čtenáři a čtenářům mnoho krásných s ní spojených zážitků. ■

NOVÉ, INSPIRUJÍCÍ UČEBNICE EKONOMIE

Tomáš Pavelka, VŠE Praha; Milan Žák, CES, Vysoká škola ekonomie a managementu, Praha

---

Václav Jurečka a kolektiv: Makroekonomie

Praha : Grada Publishing, a.s., 2010, 332 stran, ISBN – 978-80-247-3258-9.

Václav Jurečka a kolektiv: Mikroekonomie

Praha : Grada Publishing, a.s., 2010, 359 stran, ISBN – 978-80-247-3259-6.

Vydání vlastních učebnic ekonomie je počinem jistě chválným a jen ten, kdo někdy nějakou učebnici sám vydal, nebo se na jejím textu alespoň podílel, ví, jak je tento počin pracný a nevdečný. Způsob, jakým se tohoto nelehkého úkolu zhostili učitelé Katedry ekonomie Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě, je hodný obdivu. Texty, jak makroekonomie, tak i mikroekonomie byly vysoce hodnoceny recenzenty, kteří je doporučili k vydání. Autoři recenzních posudků (byli to pro „mikro“ Kamil Fuchs a Jolana Volejníková, pro „makro“ Stanislav Šaroch a Milan Žák – výňatky jsou součástí textu) se shodují v tom, že oba texty představují skutečně učebnice, učebnice vyhovující současným platným standardům výuky, učebnice současné, inspirativní a srozumitelné. Nejlépe to charakterizoval S. Šaroch, když píše doslova: „Soudobá ekonomie se rozbíhá

do mnoha velmi specializovaných disciplín. Je proto vždy velkým uměním a odvahou předložit konzistentní text pro studenty...“. A to se autorskému kolektivu, vedenému zkušeným pedagogem, profesorem Václavem Jurečkou z Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě, bezesporu podařilo. Autorsky se na učebnicích podíleli: Karel Hlaváček, Martin Hon, Ivana Jánošíková, Eva Kolcunová, Martin Macháček, Irena Paličková, Lenka Spáčilová, Tomáš Wroblowský.

Učebnice **MAKROEKONOMIE** je formálně rozdělena do sedmi částí, přičemž každá z těchto částí je dále členěna na jednotlivé kapitoly, kterých je celkem šestnáct. Každá kapitola je ukončena pasáží vysvětlivek důležitých pojmů týkajících se probíraných témat a kontrolními otázkami, na kterých si čtenář/student může ověřit pochopení probírané látky.